

Leiv Eiriksson og oppdagerens rett

Historiebruk og minnekultur i transnasjonalt og transatlantisk perspektiv

Ruth Hemstad

Nasjonalbiblioteket og Institutt for arkeologi, konservering og historie, UiO

Epost: Ruth.hemstad@nb.no

Abstract

This article examines the historical narrative, and the interrelated memory culture connected to Leif Erikson (/Leiv Eiriksson) as the first *white* discoverer of America in the year 1000 as an example of a transatlantic ‘boreal medievalism’ and a transnational usable past. The Viking legacy was reinterpreted in scholarly and popular accounts and culturally recreated and commemorated through monuments, paintings, celebrations and performances of different kinds by Norwegian and Scandinavian Americans, mainly from the 1870s to the 1930s. The Leif Erikson cult in North America, however, dates back to the 1830s among a New England Protestant elite, inspired by translations of the Vinland sagas. The Norse narrative was a central element in the homemaking mythology of Norwegian Americans, and served to position the Scandinavian Americans in general in the hierarchical ethno-racial landscape of the day. It also strengthened transatlantic ties and generated an increased interest in Leif Erikson in Norway. In this article, the transatlantic Leif Erikson memory culture, promoted by Norwegian Americans and others, is studied through historical literature, new monuments, the celebration of Leif Erikson Day 9 October and the Norwegian representation at the World’s Columbian Exposition in Chicago in 1893 through a replica of a Viking ship and a painting of the Norse hero. The history of Christian Krohg’s painting *Leif Erikson Discovering America*, causing a heated discussion in Norway as late as 2023, is an interesting example of the public and transatlantic use and negotiation of a usable past and of a – still relevant – boreal medievalism.

Keywords:

- Memory Culture,
- Scandinavian Americans,
- World’s Columbian, Exposition,
- Transnationalism,
- Christian Krohg,
- Boreal Medievalism.

«Amerika tilhører jo ogsaa med Opdagerens Ret ikke katolikerne, men Skandinaverne, der (ved Leif Erikson) opdagede Amerika 500 Aar før Kolumbus.» (Jensen 1909:9)

Vår-vinteren 2023 raste en debatt i deler av norsk offentlighet knyttet til Christian

Krohgs maleri *Leiv Eiriksson oppdager Amerika* fra 1893, vist på verdensutstillingen i Chicago det året. Den nasjonale indignasjonen som enkelte ga uttrykk for ble ikke mindre av at det var Nasjonalmuseets daværende *svenske* samlingsdirektør, Stina Högvist, som hadde kalt bildet «kolonialistisk» og en romantisering av norsk utvand-

ring som grunnlag for at det ikke fikk plass i den nye permanente utstillingen. Hun beklaget siden at formuleringen ikke ble satt bedre inn i en kontekst (Högbqvist 2023). I sitt avskjedsintervju i år fastholder hun behovet for å være «normkritisk» og bevisst sitt ansvar: «Museene driver med historieskrivning» (Borud 2025). Det er ikke første gang det stormer rundt dette maleriet og den transatlantiske Leiv Eiriksson-mytologien den inngår i – en norskamerikansk minnekultur som også hadde sine kolonialistiske sider.¹

Temaet for denne artikkelen er den aktivistiske Leiv Eiriksson-dyrkingen som var særlig markant blant norskamerikanerne fra 1870- til 1930-tallet. Det vil argumenteres for at den med fordel kan sees i et bredere amerikansk, nordisk og transnasjonalt perspektiv, som en transatlantisk *boreal medievalisme*, med nasjonale og politiske særtrekk (se Stahl 2023 og Aavitsland 2006). Den målrettede agitasjonen og det kreative kulturelle arbeidet for å gjøre Leiv Eiriksson til et ikon og den ubestridt første *hvite* oppdager av Amerika – 500 år før Columbus – ble preget av tidens nasjonale, koloniale og raseideologiske strømninger. Det ble også konstruert koblinger mellom vikingenes frie, rettsbaserte samfunn og samtidige amerikanske demokratiske verdier.

I det følgende skal aspekter ved minnekultur og historiebruk knyttet til Leiv Eiriksson-narrativet i USA og Norge ses på gjennom ulike typer medievalistisk praksis (Aavitsland 2006). Særlig skal det dreie seg om historieskrivingen fra 1870-tallet av, arbeidet for å få reist de første statuene, med monumentet i Boston i 1887, utstillingsdeltagelsen i Chicago i 1893 med den spektakulære vikingskips-ferden, men ikke minst

med rundene rundt Krohgs maleri, og de større nasjonale markeringene av Leiv Eiriksson-dagen 9. oktober fra mellomkrigstiden av. Sentralt i dette kulturelle arbeidet står et knippe aktører, både akademikere og amatører, forfattere, kunstnere og redaktører. Flere av dem var ledende skikkelser i det norskamerikanske (og svenskamerikanske) miljøet, med ivrig støtte fra enkelte amerikanske forfattere og forskere, noen av dem av det mer eksentriske slaget (Barnes 2001).

Krohgs maleri passet imidlertid *ikke* særlig godt inn i denne heroisk-retoriske minnekulturen og historiebruken, og ble som vi skal se, en stor skuffelse. Det vil derfor argumenteres for at selv om konteksten hadde kolonialistiske trekk, gjelder ikke det nødvendigvis selve bildet. Den norske Leiv Eiriksson-resepsjonen ble påvirket av, men var også noe annet enn den norskamerikanske. Som historiefortelling og ikon fikk maleriet et langt etterliv – særlig i Norge. Bildet har imidlertid neppe vært mer 'kanonisert' enn nå, etter 2023-debatten, som Sjøstad har anført (Torgersen 2024).

Historieskriving, boreal medievalisme og opprinnelsesmyte

Minnekulturen – her forstått som gruppers utvalgte historiebruk – sentrert rundt Leiv Eiriksson kan sees som en transatlantisk *boreal medievalisme*. Det var en medievalisme – resepsjonen, gjenskapingen og rekonstruksjonen av middelalderen i senere tidsperioder i form av «samtidskulturens bruk av middelalderreferanser til ulike formål i stor eller liten skala» (Aavitsland 2006, s. 38) – som var avgrenset på tre måter: geografisk til det nordiske, tematisk til vikingkulturen og nasjonalt/etnisk til den hvite, oftest maskuline

1. Skrivemåten Leiv Eiriksson er standard i Norge (Store norske leksikon) og brukes derfor som hovedform her. På engelsk brukes vanligvis Leif Erikson. I kildene er disse og andre varianter brukt om hverandre.

vikingen (Stahl 2023). Den transatlantiske versjonen som inkluderte viking-diasporaen i Amerika, var et velegnet utgangspunkt for et spesifikt historisk narrativ og en tilhørende symbolsk forestillingsverden særlig for norsk-amerikanerne og andre skandinavere i USA, med innslag av intern-skandinavisk rivalisering. Vinland-narrativet var i høyeste grad – for alle skandinavere – en egnet fortid, en «usable past», for å bruke et annet relevant begrep, der den retrospektive rekonstruksjonen kunne tjene samtidige og fremtidige kulturelle og politiske behov (Godson 2024).

Utfordringen, dristigheten og rollen som pioner, sammen med politiske verdier knyttet til frihet, rett og selvstendighet, var overførbare verdier og egenskaper som de senere 'etterkommerne' kunne speile seg i. Deler av denne konteksten er eksplisitt etnonasjonal og preget av en raseideologisk retorikk der den hvite, og særlig den teutonske/nordiske rase ble betraktet som overlegen – og med skandinavene som «de hvite av de hvite» (Norlie 1925:19; Jackson 2019:8; Brøndal 2014). Skandinavenes hvithet – i motsetning til for mange andre grupper, inklusive irene – ble gjerne tatt som en selvfølge, og er derfor i mindre grad tematisert (Jackson 2019). Den fjerne fortiden ble aktivert som del av en minnekultur og en transatlantisk identitet som knyttet sammen den norrøne ærerike oppdagelsen av Amerika, immigranttilværelsens mange utfordringer og gruppens ønskede fremtid i sitt nye hjemland. Det norrøne narrativet er et sentralt element i det Øverland har kalt en norskamerikansk opprinnelsesmyte, en «homemaking mythology» (2000). Slike myter er typiske for alle immigrantgrupper, som gir uttrykk for ønsker om anerkjennelse og hjemstavnsrett.

Det legitimerende historiske narrativet, med vikingene som de opprinnelige, hvite og europeiske kolonistene og oppdagerne, med oppdagerens 'rett' (Jensen 1906:9) til et land

som vitterlig ikke var tomt, kan i en viss forstand sees som 'kolonialistisk'. Det var en historiebruk som muliggjorde etniske krav om anerkjennelse og påvirkning av den politiske agendaen for å få adgang til sosiale og politiske privilegier. Posisjoneringen som de 'hviteste' er tydelig i en periode der Amerika – som et land av immigranter – var opptatt av å sortere, klassifisere og rangere folkegrupper etter oppfatninger om rase, opprinnelse og status (Brøndal 2014; Jackson 2019). Skandinavene markerte med dette også en avstand til de store, konkurrerende (ofte katolske) immigrantgruppene fra Sør- og Øst-Europa som i økende antall inntok den nye verden fra slutten av 1800-tallet.

Leiv Eiriksson og den boreale medieevalismen fikk en særlig symbolsk betydning for tre ulike, men interagerende grupper (Fleming 1995; Mancini 2002; Andersson og Magelsen 2017:177). Det startet med en oppslutning blant den tradisjonelle, protestantiske eliten i New England, som argumenterte for den historiske eksistensen av en vikingkoloni på østkysten og dermed en hvitere og mer nordisk opprinnelseshistorie enn den katolske, søreuropeiske knyttet til Columbus. Aktører herfra ble støttespillere for norskamerikanere i Midtvesten som, sammen med andre skandinavere, kunne bruke vikingarven til å forbedre sin egen posisjon i det sammensatte amerikanske samfunnet og nærmest gi dem fødselsrett som amerikanere. For den tredje gruppen, nordmenn i Norge – og for så vidt svensker i Sverige – var på slutten av 1800-tallet preget av en tidvis sterk nasjonalisme som fikk næring av unionskonflikten, og der fortidssvermeri og en nyromantisk vikingdyrking fikk økt utbredelse og popularitet (Blanc 2016; Aavitsland 2006).

Forskningen på Leiv Eiriksson, Vinlandferdene og resepsjonshistorien er omfattende, både innenfor den norsk- og skandinavi-

skamerikanske historiografien (Barton 2002),² og som del av et ekspanderende mediealismefelt. Fortsatt er en del av denne forskningen nasjonalt orientert og avgrenset, og vinklet primært norskamerikansk (Øverland 2000), eller svenskamerikansk (Blanck 2016), men det finnes også flere skandinaviske og transnasjonale studier (Brøndal 2014; Jackson 2019). Som en respons, ikke bare på de siste årtiers 'transnational turn' men også en 'racial turn', forholder forskningslitteraturen seg også i økende grad til de samtidige spørsmålene om rase, hvithetshierarkier og relasjoner til urbefolkningen (Jackson 2019; Olson 2013; Brøndal 2014; Hansen 2013; Sverdljuk 2021; Hemstad og Rasmussen 2026).³ Mange norske settlere i Midtvesten var tett på den amerikanske urbefolkningen etter at tilgangen på land ble gitt gjennom Homesteadloven i 1862. Skandinaviskamerikanerne fungerte derfor i praksis som «instruments of colonialism» (Hansen 2013:3). I perioden ble for øvrig «koloni» forstått som «Nybygd; Nybyggerne selv» (*Fremmedordbog* 1894:98–99), og brukt både om den kortvarige norrøne bosettingen på Vinland rundt år 1000, og om 1800- og det tidlige 1900-tallets norske transatlantiske kolonier i Nord-Amerika. Kolonialisme kan derfor også, i tråd med samtidig begrepsbruk, sees som kulturell ekspansjon gjennom transatlantiske nettverk, der de mange landsmenn ute kunne mobiliseres for norske interesser gjennom cultural diplomacy-virksomhet og dermed bidra til å skape «et større Norge» (Olson 2013; Hemstad 2024). Også i den skandinaviskamerikanske Leiv Eiriksson-dyrkingen er spørsmål om hvithet, rase og kolonialisme klart til stede og relevante.

Oppdagelsen av Leiv Eiriksson – historien skrives

Historieskrivingen i Amerika knyttet til Leiv Eiriksson og oppdagelsen av Vinland utfoldet seg særlig fra 1870-årene og frem mot 100-årsmarkeringen av den norske utvandringen i 1925. Flere av bidragene var amatørpregede og filiopietistiske, med overdrevent positive skildringer av antatte forfedre og deres bragder (Brøndal 2014). Et relevant spørsmål gjaldt eiendomsretten til denne historien. Den kunne fortolkes og brukes som en fellesnordisk arv, og dette ble gjort både fra svenskamerikansk (Blanck 2016; Barton 2002), islandskamerikansk (Halink 2020) og også danskamerikansk (Brøndal 2014) side. Norskamerikanerne tok imidlertid langt på vei patent på Leiv Eiriksson i denne nordiske hegemonikampen og har til tider, som det blir hevdet, «annektert hele vikingtiden» (Lovoll 2001:124; Norman og Runblom 1987: 208). Selve ordet 'viking', som i økende grad ble tatt i bruk både i akademisk og populær-kulturelle sammenhenger etter 1870, var som kulturelt ladet begrep en del av mytologien eller det historiske narrativet som ble fremmet av og for norske og andre skandinaviske immigrantgrupper. Knute Nelson skrev i 1915 om 1800-tallets 'vikinger', som i «vor tid gaar under det enklere og mindre velklingende navn emigranter», men der «[v]ikingaanden» levde videre (1915:69, 71).

New England-eliten var imidlertid opp-tatt av denne historien *før* norskamerikanerne. Leiv Eiriksson- og vikinghistorien ble først 'eksportert' til Amerika fra Danmark på første del av 1800-tallet, før den senere i århundret, i tilknytning til skandinavisk-amerikanske initiativer, for alvor fant veien

2. Se også bibliografien på Nasjonalbiblioteket: *Litteratur om norsk-amerikanske emner*. nb.no/bibliografi/noram/search.

3. Se også Bibliografien Norske migranter og amerikansk urbefolkning på Lokalhistoriewiki, https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Bibliografi:Norske_migranter_og_amerikansk_urbefolkning.

tilbake til Norge og Skandinavia. Utvekslingen er et eksempel på hva Harzig (2006) kaller et transkulturelt rom, vedlikeholdt gjennom et nettverk av individuelle, kulturelle og diskursive relasjoner. Det skulle bli mange virtuelle, visuelle og retoriske reiser over havet, og også en hel del konkrete og fysiske – ikke få flytende farkoster ble døpt «Leiv Eiriksson» utover på 1800- og 1900-tallet.

Et viktig startpunkt er 1837. Dette året utga den danske oldskriftforskeren Carl Christian Rafn, gjennom Det Kongelige Nordiske Oldskrifts-Selskab i København, den påkostede kildeutgivelsen *Antiquitates Americanae [...] Samling af de i Nordens Oldskrifter indholdte Efterretninger om de gamle Nordboers Opdagelsesreiser til America fra det 10de til det 14de Aarhundrede* (1837). Med denne utgivelsen, og ikke minst oversettelser til engelsk årene etter, ble Vinlandferdene brakt ut til et større akademisk publikum for første gang (Barnes 2001). Rafn korresponderte jevnlig med sine amerikanske kontakter, blant dem forfatteren Henry Wadsworth Longfellow, og han var korresponderende medlem blant annet i Massachusetts Historical Society (Blanck 2016). I tillegg til Eirik Raudes saga og Grønlandingenes saga, gjengitt på oldnordisk/islandsk og med dansk og latinsk oversettelse samt engelske utdrag, inneholdt verket Rafns mer kreative argumenter for 'arkeologiske' funn i New England som skulle bekrefte en langvarig norrøn bosetting der. Utgivelsen vekket entusiasme, og ansporet til lokale utgravinger, men de mer spekulative bidragene førte også til betydelig og velbegrunnet skepsis (Barnes 2001; Fleming 1995; Mancini 2002)).

Rafns danskislandske verk ble fire tiår senere grunnlaget for den norskamerikanske opprinnelsesmyten, slik den ble utformet av Rasmus B. Andersson, den viktigste agita-

toren når det gjaldt å spre budskapet om at Amerika ikke ble oppdaget av Columbus, men av de norske vikingene. I det store festskriftet utgitt i forbindelse med hundreårsmarkeringen i 1925, blir Anderson fremstilt som en førerskikkelse, en «pathfinder» for norskamerikanerne på linje med senator Knute Nelson (1925:47). Anderson, med foreldre fra Stavanger, var den første professoren i skandinaviske studier, ved University of Wisconsin (fra 1875), den første norske sendemann/minister for Amerika (i Danmark 1885–89) og redaktør for ukeavisen *Amerika* i Madison (1898–1922). I 1874 utga han et lite, 100 sider langt kampskrift for Leiv Eiriksson, med den programmatisk tittelen *America not discovered by Columbus*. Boka utkom etter hvert i åtte nye opplag og ble også oversatt til norsk og tysk (Anderson 1878). Skriftet bygger på et foredrag Anderson hadde turnert med siden 1868, «Our Norwegian Heritage», som han fortsatte å holde rundt i Amerika de neste 50 årene – hans «favorittforedrag», som det ble påpekt med et understatement i 1925 (1925:47).

Selv bidro Anderson med en kort tekst i festskriftet, med et par kjernepunkter fra foredraget og publikasjonene: «The civilized history of America begins with the Norsemen [...]. The first white man to plant his feet on the American continent was Leif Erikson in the year 1000» (1925:47). I tillegg til den hvite manns (og hvite kvinne – Gudrids) oppdagelse og kolonisering av Vinland, kom sivilisasjonen og frihetsidealene, ja nærmest demokratiet, til Amerika fra Norge, via Gange-Rolv til Normandie i 912, derfra med Wilhelm Erobreren til England i 1066, og videre med 'pilgrimsfedrene' i Mayflower til den nye verden i 1620 (Anderson 1875:12; 1878).

Disse sentrale poengene, hovedingrediensene i den norskamerikanske «home-making mythology» (Øverland 2000), pre-

senteres først i bokform i 1874 og året etter i en publisert tale fra femti-årsfesten for den norske utvandringen, der de siste overlevende fra den første Sluppeferden også deltok (Anderson 1875). Boken innledet en «veritabel kultus, en prangende dyrking» av Leiv Eiriksson, skriver Lovoll (2001:122). Anderson fulgte opp agitasjonen i en rekke skrifter og gjennom ulike aktiviteter over en 60-årsperiode. I 1929, i forbindelse med den første offisielle feiringen av 'Leif Erikson Day', i Andersons hjemstat Wisconsin, gjentas de samme punktene i den publiserte argumentasjonen for feiringen – denne gang i plakatform (Anderson 1929). Markeringen var arrangert av Leif Erikson Memorial Association of America, dannet samme år og med Anderson som «President Emeritus», en av mange foreninger med lignende navn og formål i ulike amerikanske stater og byer i hvert fall siden 1880-tallet.

Anderson kommenterer selv i sin omfangsrike og ubeskjedne *Life Story* at han ble inspirert av Snorres *Heimskringla* og Rafns utgivelser, som han fant i State Historical Society i Madison, etter at han var blitt anklaget for å være for lite norsk-patriotisk i sin tidlige lærergjerning (1915:85–86). Dette, må man si, endret seg. I sin omfattende studie *Viking America*, kommenterer Barnes at Anderson utnyttet Rafns arbeid, og det med betydelig suksess, «entirely to entrepreneurial ends» (2001:55). Anderson peker da også på Rafns store rolle i å gjøre andre nasjoner oppmerksomme på den oldnordiske litteraturens betydning (1878). I talen i 1875 oppfordrer han gjentatte ganger til å studere sagaen: «*Læs flittig Norges Saga*». Han avslutter talen med en agitatorisk hyllest av det gamle Norge som «den store, rige Kilde til næsten al den Folkefrihed, som findes blandt Menneskene» (1875:20, 24). Igjen trekkes indirekte imaginære linjer fra vikingenes ekspansjonsiver til Magna Carta

og den amerikanske uavhengighetserklæringen (se også Hemstad 2025).

Andersons ideer ble videreformidlet og litterært bearbeidet og spredt av norskamerikanske forfattere og diktere, som L.A. Stenholt, Hans A. Foss, Sigurd Folkestad og Ole Edvart Rølvaag (se også Øverland 2000). Stenholt's *Normændenes Opdagelse af Amerika. Historiske Skildringer* utkom til verdensutstillingen i 1893. I forordet sammenstilles vikingene med samtidens norske immigranter, som også «tog hjemmefra og fandt Amerika», med håp om at boken ville bidra til å hevde den plass som med rette tilkommer «den nordiske Stamme» (Stenholt 1893). Mytologiens gjennomslag i de norskamerikanske miljøene, i den tidvis amatørpregede historiskrivningen innen immigrantmiljøene (Øverland 2000:146, Brøndal 2014), handlet ikke bare om konstruksjonen av en stor og ærerik fortid, men vel så mye om denne fortidens egnethet for både å synliggjøre og bevisstgjøre nordmennene og deres rett på anerkjennelse i sitt nye hjemland. Anderson fremhevet også dette selv. «Det er ikke Meningen, at vi skal sænke os ned i Fortiden, saaledes at vi ikke komme tilbage til vor egen Tid [...]. Vi skal ophænge vore Fædres Skjolde i vore Sale, for af og til at speile os i dem og se om vi have bevaret Fædrenes Kraft» (1875:19). Både fortiden, nåtiden og fremtiden måtte skapes av og for immigrantene. Denne type karakteristiske myter kan lett virke sjåvinistiske, selvskrytende og vulgære, men de kan også, påpeker Øverland, ses på som en kreativ respons på immigrantenes erfaring med avvisning og motvilje av den kulturelt, sosialt og politisk dominante gruppen i Amerika – de med britisk avstamning (2000:146). Den transatlantiske boreale medievalismen kunne bygge på gamle litterære kilder som ble fortolket og brukt i en spesifikk kontekst der vikingkulturen ble tilskrevet politiske og rase-messige fortrinn som samtidens norskame-

rikanere og andre skandinaver – men også New England-eliten – kunne se seg selv i forlengelsen av.

Interessen i Norge for Leiv Eiriksson var imidlertid lenge begrenset. Et av få eksempler fra perioden, utover flere Snorre-utgivelser, er pantomime-forestillingen «Leif Erikson og skrællingerne», vist på høstfesten til Studentersamfundet i Christiania i 1873.⁴ Det tidlige eksemplet viser også potensialet for kulturelle remedieringer og bearbeidinger av Leiv Eiriksson-narrativet, noe det etter hvert skulle bli ganske mange av, selv om den norske medievalismen hadde en noe annen kontekst og funksjon enn den norskamerikanske.

Nordboer – skandinav – eller nordmænd

Andersons agitasjon fikk et svensk svar, inspirert av hans historiske visjon (Øverland 2000:124). Det var imidlertid også et korrektiv til Andersons *norske* fortelling om Vinland-oppgdagelsen og om «Nordmændene» som et dristig og uavhengig folkeferd, et fritt folk og etterkommere av germanere/den teutonske rase som slo seg ned vest i *Norge*.

Også for svenskamerikanerne var vikingarven en viktig del av eget image (Blanck 2016). Terminologien brukt om Leiv Eiriksson ble en arena for internskandinaviske distinksjoner og markeringer. Begrepene «Norse», «the North», «Northmen», «Norsemen», «Scandinavians», eller «Nordboer», «Nordmannafolket» og «Skandinaver», kunne tolkes både innsnevrende og inkluderende. Leiv Eiriksson ble jevnlig omtalt også i svenske aviser, med start i 1835 og som regel med utgangspunkt i skandi-

naviskamerikanske forhold. De valgte betegnelsene var oftest av det inkluderende slaget, som «den fornnordiska upptäckaren», «skandinav» og «Nordens første Amerikafarer», dessuten «nordbo», «nordisk» og «vikingen», noen ganger også «isländaren» eller «nordmännen».⁵ Kommentarer av det syrlige slaget finnes også, som når Aftonbladet i 1906 refererer vittige amerikanske utsagn om at nordmennene mener at kontinentet ikke burde hete Amerika «utan Nya Norge eller Eriksonia»,⁶ eller når Svenska Dagbladet i 1923 viste til dansk satirisk undring over «om norrmännen snart skola göra anspråk på äganderätten till Amerika»⁷

Johan Alfred Enander, mangeårig redaktør for den svensk-amerikanske avisen Hemlandet, historisk forfatter og en sentral aktør i det svenskamerikanske miljøet, meldte seg tidlig på i kampen om historien. I et større verk om amerikansk historie, påbegynt utgitt i 1874 og rettet mot et skandinaviskamerikansk publikum, dveler Enander gjennom over 100 sider ved vikingene og deres oppdagelse av Vinland, en historie som enhver «Skandinav» bør kjenne til (1874:50). Boken, basert på en artikkelserie, ble også oversatt til norsk samme år. Her understreker Enander at «nordmän» ikke er ensbetydende med «norrmän».

«Namnet nordmän var under Nordens vikingatid en gemensam benämning på *svenskar, norrmän, danskar och isländare*, sålunda liktydigt med den nyare benämningen *skandinaver*», (1874:51).

I en kortere utgivelse i 1893, *Nordmännen i Amerika eller Amerika upptäckt. Historisk afhandling med anledning af*

4. Pantominen omtales i en annonse for Dag- og natbladet, trykket bakerst i O. Nyhuus, *Henrik Ibsens Keiser og Galilæer. Et inledende foredrag ved en diskussion i det norske studentersamfund*. Kristiania: Studentenes fire-skillingsskomitees forlag, 1874.

5. Søk i databasen Svenska tidningar (URL: <https://tidningar.kb.se/>), på «Leif Eriksson», den vanligste navneformen i svenske aviser.

6. Skandinaverne i Amerika, Aftonbladet 14.8.1906, der det vises til vittighetsbladet Munsey's Magazine.

7. Leif Eriksson firas, Svenska Dabladet, 22.10.1923.

Columbifesterna i Chicago 1892–1893, er det ikke bare den norske appropriasjonen Enander posisjonerer seg mot, men også den forestående Columbus-feiringen på verdensutstillingen. Både denne og andre utgivelser fra 1893 kan sees som en form for 'motjubelskrifter'. Også i denne boken anlegger Enander et skandinavisk perspektiv ved å gjenta at oppdagelsesfarene var «nordmän, icke norrmän» (1893:24), og at Island ble oppdaget og bosatt av «nordmän (ett för svenskar, norrmän och danskar under forntiden gemensamt navn) [...]» (1893:8).

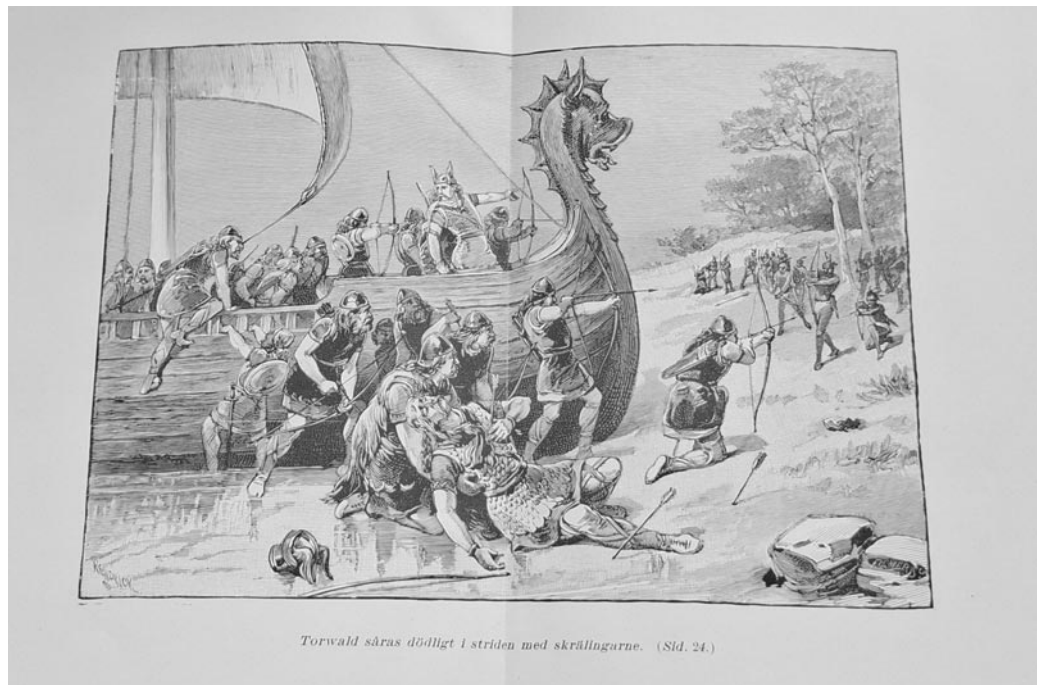
For Anderson, Enander, og forfattere som O.N. Nelson, Marie A. Brown (gift Shipley, se under), O.M. Norlie og andre var det avgjørende å nå frem med budskapet om at Leiv Eiriksson var den rette oppdager av Amerika. Utenfor skandinaviskamerikanske kretser – med unntak av en New England-elite med en protestantisk, ofte anti-katolsk egen-interesse i en norrøn fortid (Barnes 2001) – fikk historien imidlertid begrenset gjennomslag, fastslår Øverland: «The Norse

discoveries and the Norse origins of American democracy were distant and abstract notions of which Americans were sadly ignorant» (2000:169; sml. Fleming 1995). Gjennom en flermedial og transatlantisk minnekultur og historiebruk, en medievalistisk praksis i det offentlige rom, fikk Leiv Eiriksson likevel betydelig oppmerksomhet. 900 år etter vikingens landkjenning begynte Amerika å oppdage Leiv Eiriksson.

Hugget i stein – materialiseringen av Leiv Eiriksson

Minnekulturen aktivert gjennom Leiv Eiriksson-kampanjen i USA skulle styrke både selvbevissthet og synliggjøring, samt gjøre det abstrakte mer konkret. Virkemidlene var mange og varierte og må ses i sammenheng. Harzig fremholder de mange sammensatte og komplekse koblingene i den transatlantiske verden: «The manifold discursive relationships that influence and change people's mental maps and perceptions of self and other», utviklet gjennom ulike former for

Illustrasjonen i Johan Alfred Enanders bok Nordmännen i Amerika eller Amerika upptäckt fra 1893, viser vikingene, her med Leiv Eirikssons bror Torwald, i dramatisk kamp mot urbefolkningen, de såkalte «skrållingene» (Foto: Nasjonalbiblioteket).

Torwald såras dödligt i striden med skrållingarne. (Sld. 24.)

kommunikasjon, også litterære og visuelle (2006:152). Historiebruk, minnekultur og utviklingen av en felles forestillingsverden og en transatlantisk identitet, til dels en «self-styled Viking identity» (Halink 2020), er en viktig del av dette diskursive og emosjonelle kulturelle felleskapet. Selv om norskamerikanerne var pådrivere, involverte det mange kontakter med hjemlandet.

I tillegg til de mange skriftlige utgivelsene og talløse foredrag, ble budskapet og det nasjonale narrative også hugget i stein og plassert i det offentlige rom, i første omgang i USA, som transatlantiske monumenter over den ærerike fortid. Mytologien fikk en rekke visuelle, materielle og romlige uttrykksformer som kunne nå videre ut og bli en del av et tilstedeværende fysisk uttrykk. Historiske argumenter ble fremmet gjennom visuell kommunikasjon og kommodifisert gjennom produksjon av postkort, frimerker, ulike grafiske trykk og medaljer, foto og etter hvert også filmer – for ikke å forglemme originale og reproduserte malerier. Materielle manifestasjoner i det offentlige rom ble tillagt stor vekt, ikke bare som monumenter og skulpturer, men også gjennom felles opplevelser og feiringer, ved parader, historiske opptog, pantomimer, festdager og jubileer. Her finnes også et lydspor, med sanger, kantater, komposisjoner, konserter og opera, samt transatlantiske radiosendinger på «Leif Erikson Day». Verdensutstillingsdeltakelsen i Chicago står i en klasse for seg, og ikke på grunn av maleriet (s. 19). Fra den nasjonale verktøykassa som ble tatt i bruk, hører også navngiving med: av parker, gater, plasser og større veier,

og av seilskip, dampbåter og sardinbokser, samt en hel rekke av foreninger og klubber. Denne type mediealistisk praksis er mest utbredt i USA, men med mange eksempler på transatlantisk samspill.

Utformingen av en norskamerikansk grunnleggingsmyte, med den hvite, frihetselskende vikingen i en sentral rolle, var grunnlagt på populær historieskriving med utgangspunkt i publiserte og oversatte oldnordiske kilder. Det akademiske arbeidet var en forutsetning for utviklingen av en bredere minnekultur innenfor en boreal mediealisme (Stahl 2023:7). Vikingmytologien ble skrevet frem av Anderson og andre, men det holdt ikke bare med skriftlige monumenter for å fremme 'Leiv Eiriksson-saken'. Det måtte flere virkemidler og et omfattende kulturelt arbeid til for å gjøre Leiv Eiriksson til et ikon. Bildet av Leiv Eiriksson som Amerikas første hvite oppdager måtte hamres inn i bevisstheten i konkurranse med den etablerte og utbredte fortellingen om Columbus. Monumenter og Leiv Eiriksson-dager var helt sentrale virkemidler i denne kampen om historien (Lovoll 2000:124). Anderson stod i første rekke i arbeidet med begge deler. Han var en sentral pådriver for det første monumentet – i det som etter hvert ble et titalls med statuer – over Leiv Eiriksson, Thorfinn Karlsefni, og etter hvert Gudrid Thorbjarnardóttir, i USA og det nordatlantiske området.⁸

Monumentene er fysiske uttrykk for ideer, materielle argumenter og kulturelle og politiske 'statements' om fortiden (Guttormsen 2018:81, 85). De kan også fungere som transatlantiske representasjoner av en fortid

8. For oversikter over ulike typer minnesmerker (til sammen rundt 30 i USA, Norden (Island, Grønland, Norge) og i Skottland, se Guttormsen 2018:83–84), leiferikson.org og leiferiksson.vanderkrogt.net. Det eneste i Norge er i Trondheim, en replika av monumentet i Seattle fra 1962, oppført i 1997 som en gave fra norskamerikanske organisasjoner. Den mest kjente i Norden er statuen i Reykjavik, laget av Alexander Calder og gitt som gave fra Amerika til Island i forbindelse med 1000-årsjubileet for Alltinget i 1930. Leiv Eiriksson-monumentene er temaet for et pågående bokprosjekt ved Torggrim Sneve Guttormsen, som også skal ha takk for innspill til denne artikkelen.

og en nåtid som har krysset grenser, og av en fremtid i nytt land (Hjorthén 2021:103, 99). Det aller første monumentet over Leiv Eiriksson ble reist i Boston i 1887, i det som Barnes mener var «perhaps the most significant act in what was to become the nineteenth-century «theatre» of Vinland» (2001: 60). Statuen i Boston var minnekultur som involverte både New England-entusiaster og nordmenn i Norge, i tillegg til norskamerikanerne – og også øvrige skandinavere (om statuen, se også Guttormsen 2018).

Anderson hadde samarbeidet med sin venn, den kjente fiolinisten Ole Bull siden 1868. Ole Bull turnerte i flere omganger i USA, hadde forsøkt å opprette en norsk koloni i Oleana (1851–53), var æresborger i New York, gift med den amerikanske forfatteren Sara Chapman Thorp Bull og ble etter hvert amerikansk statsborger. Han ivret for å fremme norsk kunst og kultur i USA og gikk aktivt inn i Andersons kampanje. Han holdt en rekke konserter, både i Norge og USA, ofte med Anderson som foredragsholder, for å skaffe penger og oppslutning om monumentplanene.

Bull ble en sentral transatlantisk lenke med sin posisjon både i Norge, overfor aktører fra New England og i det norskamerikanske miljøet. Middelaldermonumenter var i vinden også i Norge. I 1872 ble Haraldsstøtten ved Haugesund avduket som del av 1000-årsmarkeringen for slaget ved Hafrsfjord, og Ole Bull var til stede. Etter nye konserter i USA, kom Bull tilbake året etter for å holde flere konserter, blant annet i Bergen sammen med Bjørnstjerne Bjørnson og Edvard Grieg, for å samle inn midler til statuen. Oppslutningen fra norskamerikanerne var imidlertid ikke stor nok. Først da miljøet i New England gikk tungt inn i saken, etter en

konsert i Boston, ble Scandinavian Memorial Association dannet i Massachusetts i 1876. Den sentrale her var Eben Norton Horsford, professor i kjemi ved Harvard, som var overbevist om at Leiv Eiriksson hadde gått i land nær Massachusetts, og som fikk reist Norumbega-tårnet fordi han mente at vikingbyen Norumbega hadde vært i dette området.⁹ Longfellow, James Russell Lowell og andre prominenser satt også i komiteen.

Ole Bull døde i 1880, men enken Sara drev arbeidet videre. I 1887 ble monumentet av «Leif the Lucky», utført av den amerikanske skulptøren Anna Whitney, og visstnok modellert etter Ole Bull og med et noe feminint preg, avduket i Boston. Det feminine preget var uheldig for en New England-elite som ikke lenger hadde den samme selvfølgelige posisjonen i Amerika, påpeker Andersson og Magelsen (2017; se også Fleming 1995). Blant talerne i tillegg til Horsford var også Asta Hansteen,¹⁰ som da oppholdt seg i Boston, og avdukingen ble en skandinavisk feiring med opptog med kvinner i bunader «fra de ulike nordiske land» (Lovoll 2000:123). En replika av statuen ble oppført i Milwaukee samme år.

Skandinavisk støtte sto også den danske sosialisten og redaktøren Louis Pio i Chicago for. I 1889, som redaktør for *Samfundet: Illustreret Maanedsskrift for skandinavisk litteratur, familie- og foreningsliv*, satte han seg i spissen for en innsamlingsaksjon for å gi en påskjønnelse til Horsford.¹¹ I tidsskriftet fremholdt Pio at denne type monumenter var den eneste måten å få amerikansk og internasjonal aksept for Leiv Eiriksson som oppdager av Amerika på (Samfundet 1889:883). I dette bladet omtales også de første planene om en vikingskipsferd til verdensutstillingen, pre-

9. Bakgrunnen var kilder fra 1500-tallet der vikingbyen Norumbega er nevnt.

10. Takk til Mona Holm, som arbeider med et PhD-prosjekt om Aasta Hansteen, for denne opplysningen.

11. Takk til Anders Bo Rasmussen for å gjøre meg oppmerksom på og gi meg tilgang til bladet.

Den første Leiv Eiriksson-statuen ble reist i Boston i 1887 etter felles norsk, norskamerikansk og amerikansk innsats. Foto fra festskriftet Norse-American Centennial 1825–1925 (Foto: Nasjonalbiblioteket).

sentert av Harry Randall, som hadde utarbeidet planene sammen med Magnus Andersen, den senere kaptein for ferden (Samfundet 1889: 1004).

Statuene i Boston og Milwaukee inspirerte andre norskamerikanske miljøer, blant annet i Chicago. Planene om en statue i tide til verdensutstillingen ble imidlertid endret – til et maleri, bestilt fra Norge. Først i 1901 ble det reist et Leiv Eiriksson-monument i Chicago, i Humbolt Park, utført av Sigvald Asbjørnson.

I et foredrag for organisasjonen Sønner av Norge i Minneapolis i 1906, redegjør Julius E. Olson, professor i skandinaviske språk ved University of Wisconsin i Madison, for historikken og begrunnelsen

for monumentene. På dette tidspunktet, mente Olson, var det knapt flere enn tre minnesmerker etter Columbus i Amerika, og like mange av Leiv Eiriksson.¹² Eirikssons posisjon i Amerika var helt annerledes enn i Norge, erkjenner Olson, og forklarer interessen slik:

Men vi, som bor i Leifs Vinland det Gode, tager hans Bedrift paa en anden Maade. Han er mere i Slægt med os Nordmænd i Amerika end med Nordmænd i Norge [...] Vi har altsaa villet ære Leif og gjøre ham til en Helt – kanske større end han virkelig var. (Olson 1906:6).

Gjennom fortellingen om Leiv Eirikssons oppdagelse av Amerika lykkes det å «sammenlænke Amerikas ældste historie med Nordmands Bedrift». Norskamerikanernes hyllest av den «hvide Mands første Betrædelse af det amerikanske Fastland», er derfor også en kjærlighetserklæring til Amerika, understreker Olson (1906:7).

Amerika oppdager Leiv Eiriksson – Chicago 1893

Immigrantbyen og storbyen Chicago var i 1900 den fjerde største skandinaviske byen, den nest største svenske og den tredje største norske (Jackson 2019). I 1893 var byen vertsby for The World's Columbian Exposition, der 400-årsjubileet for Columbus oppdagelse av det amerikanske kontinentet skulle feires stort. Med 27 millioner besøkende mellom mai og oktober, både amerikanere og internasjonale besøkende, ble utstillingen «the most significant American cultural event of the late nineteenth century» (Jackson 2019:59), en begiv-

12. I dag er det 150 monumenter av Columbus i Amerika, og minst like mange utenfor (Hjorthén 2021: 96), mens antallet Leiv Eiriksson-monumenter (statuer, replikaer, plaketter mm) som nevnt er rundt 30.

enhet som «befestet USA som stormakt» (Brenna 2002:406).

I sin bok fra 1893 kommenterer Enander at byen Chicago og nasjonen som sådan var grepet av en «Columbus-feber», der den nordiske historien latterliggjøres.

Fyllas icke vårt lands boklådor med Columbi-romaner och med jubelskrifter, i hvilka berättelsen om nordmännens upptäckt af Amerika förlöjligas eller förklaras vara en sanningslös saga? Se vi icke på teatrarne anslagstafler, i krogfönstren, å fastighetsmäklares kontor, i handelsbutiker och i privata boningar Columbi bild med inskriften «Amerikas förste upptäckare» [...] (Enander 1893:66).

Verdensutstillingen skulle bli et vendepunkt og en avgjørende plattform for å promotere og iscenesette en annen og adskillig eldre opprinnelseshistorie enn den til da dominerende.

Utstillingsområdet, på hittil ubebygde grunn i Jackson Park, ga rom nettopp for iscenesettelse i stor stil. Her reiste The White City seg, en skinnende utstillingsby med nesten bare hvite bygninger, elektrisk opplyst på kveldene, og utstrålte amerikansk patriotisme, selvbevissthet og fremskrittstro (Rasmussen 2023: 239–244). Kommers, konsum og underholdning hørte i høyeste grad også med, og i en egen forlystelsesavdeling, Midway Plaisance, kunne fremmede folkeslag, blant dem en sameleir, beskues i det som ble lagt opp som en «evolutionistisk reise» (Brenna 2002:409). I den hvite by var alt lagt til rette for «politisk propaganda og nasjonal selvframstilling», der verdens nasjoner kunne demonstrere sin sivilisasjon, teknologiske utvikling og nasjonale stil, sine verdier og institusjoner, slik det var blitt gjort siden den første verdensutstillingen i London i 1851 (Brenna

2002:403). Denne muligheten ble grepet begjærlig, både av norske myndigheter og av norske miljøer og aktører i Chicago og ellers i Amerika.

Deltakelse på verdensutstillingene var en av få måter Norge kunne markere seg på internasjonalt, som juniorpartner i en union der utenrikspolitikken var svenskstyrt. Det var en form for semioffisiell utenrikspolitikk der Norge siden utstillingen i Paris i 1889 hadde deltatt separat, uavhengig av Sverige. Her kunne landet vise seg frem som en selvstendig og fremadskridende nasjon, med en egen nasjonal stil, og, som Brenna fremholder, «Norge hadde funnet sin egen fortid, en stil som ingen andre konkurrerte med» (2002:415). Det var en stil med klare innslag av boreal medievalisme, med vikingornamentikk og dragestil. Den nasjonale, vikingtidsinspirerte stilen var mest iøynefallende i det som egentlig var en møtepaviljong, med kontor og møtelokaler, men utformet i en slående stavkirkestil (Brenna 2002:414).

Hensynet til norskamerikanerne hadde vært et tilleggsэлеment da Stortinget besluttet å støtte en egen norsk representasjon på utstillingen. Det var imidlertid norskamerikanske miljøer og aktører som tok initiativ til at Leiv Eiriksson kom til verdensutstillingen i Chicago, i tett transatlantisk samarbeid og utveksling med norske krefter. Det uovertruffent mest spektakulære norske innslaget var et privat initiativ, på siden av den offisielle representasjonen av industriproduksjon, fiskerier og kunst. Ideen om å seile et rekonstruert vikingskip fra Norge til Chicago fikk Magnus Andersen mens han drev det norske sjømannshjemmet i New York i 1889, og ideen ble som nevnt presentert for skandinavisk-amerikanske miljøer før han dro tilbake til Norge og startet opp Norges Sjøfartstidende i 1890. Vikingskipet ble bygget som en replika av Gokstadskipet, utgravd i 1880. «Viking» –

det opprinnelige navneforslaget «Leif Erikson» var blitt forkastet, kanskje for ikke å provosere for mye – ble seilt over av 12 mann på 26 døgn fra Bergen til New York, loset opp Hudson-elva, tauet gjennom Erie-kanalen og seilt gjennom The Great Lakes inn til Chicago (om ferden, se Andersen 1895; Archer 1995). Kontrasten til de tre replika-skipene Spania sendte, som ble tauet hele veien, var stor og ble påpekt.

Vikingferden ble en begivenhet, i Chicago og i amerikansk offentlighet, som opplevelse og historisk forestilling i utstillingsbyen (Andersson og Magelsen), og gjennom massiv pressedekning. Andersen anslår selv, basert på systematisk gjennomgang av et knippe ulike aviser, at det kan ha vært så mange som 30 000 oppslag, med stort og smått, i amerikanske aviser i månedene rundt besøket (Andersen 1895:435). Mulligan argumenterer for at ferden og festivitassen i Chicago, «changed the ways Americans conceived of their past – North America could now also be spoken of as Norse America.» Av særlig betydning var nettopp vikingferden, der Leiv Eriksson kunne seile inn i en «already-primed American imagination» (Mulligan 2020:101).

Ved de offisielle mottakelsene i Chicago rundt ankomst 12. juli, ble forbindelsen – både ideologisk og rasemessig – mellom den norrøne verden og dagens Amerika understreket fra begge sider. Andersen hadde talepunktene inne fra Andersons historisk-etniske narrativ og tidens raseideologiske språk og tenkning: «I am proud of being received in a country where civilization is at its height, and I am proud that it is the viking blood in the old Anglo-Saxon race that has made it what it is.» (Viking ship [1893]; Andersen 1895:420).¹³ President for utstillingen, Potter Palmer, hadde ønsket

velkommen, hevdet at både Norge og vikingene var velkjent blant amerikanerne, og æret de «nordiske Mænd» for å ha bygget den «Retsorden», og «Lovgivning» som «idag [er] ved Kraft over hele Amerika» (Andersen 1895:427). Interessant nok presenterte Frederick Jackson Turner samme dag i Chicago sin 'Frontier Thesis', som fikk avgjørende betydning for amerikansk selvforståelse, knyttet til dristighet, ekspansjonen vestover og egalitære idealer

Hvem oppdaget Amerika? Spørsmålet ble karikert og diskutert i amerikansk presse i forbindelse med World's Colombian Exposition i Chicago i 1893. En rekke avisoppslag, som her fra The Daily Inter Ocean (16. august 1893) er samlet i utklippboka «Viking ship» ved Nasjonalbiblioteket (Foto: Nasjonalbiblioteket).

13. En fylldig utklippbok med oppslag fra amerikansk presse finnes i Nasjonalbibliotekets samling («Viking ship», også digitalt tilgjengelig), Response by Captain Andersen, The Daily Inter Ocean, 12.7.93. Sitatene finnes også i den utgitte beretningen, på engelsk og norsk, gjengitt i Andersen (1895).

(Mulligan 2020:112). I Andersens beretning nevnes imidlertid en annen kjent amerikansk aktør, Fredrik Douglas, en tidligere slave som hadde kjøpt seg fri og senere ble politiker. Han var med i den første mottakelseskomiteen og ønsket mannskapet på Viking velkommen på vegne også av sin «Race» (Andersen 1895:408).

Vikingferden og mottakelsen på verdensutstillingen er behandlet både i samtidige utgivelser og senere historiografi. I mindre grad kan dette sies om Krohgs maleri, som det skal handle om i det følgende.¹⁴

Skuffelsen i Chicago

Det store maleriet *Leif Erikson oppdager Amerika*,¹⁵ utført av Christian Krohg, var resultatet av en konkurranse utlyst og bekostet av den Chicago-baserte foreningen Leif Erikson Memorial Association. Opprinnelig hadde planen vært å få reist en statue, på linje med den i Boston, men tiden ble for knapp. Utstillingsarrangørene skal også ha henvendt seg til norske myndigheter for å få låne selve Gokstadskipet, og til den danske regjeringen, med forespørsel om å få låne Flateyjarbók fra 1300-tallet som inneholdt Vinlandssagaene (Mulligan 2020:104).¹⁶ Den mer moderate bestillingen på et maleri skulle tjene samme formål: Å overbevise amerikanerne – og verden – om at Leiv Eiriksson var den rette oppdager av Amerika, og det under Columbus-jubileet.

I Norge ble det strid om den komiteen som skulle organisere konkurransen i 1892, ledet av Nasjonalgalleriets direktør Lorentz Dietrichson, som norskamerikanerne hadde henvendt seg til. En rekke kunstnere stilte seg

bak et opprop for å få en kunstnervalgt jury, blant dem var også Christian Krohg (Protest, Morgenbladet 15.5.1892). Med ny jury på plass, valgt av Bildende Kunstneres Representative Komité, ble Krohg kåret som vinner med sitt utkast (Ljøgdottir 2011). Det forble et av få forsøk på historiemaleri fra Krohgs side. Sjøstad mener Krohg, som naturalistisk og realistisk maler, primært var motivert av pengepremien (Torgersen 2024).¹⁷ En viss dobbelthet overfor oppdraget antydes i en utgivelse med tegninger og korte tekster av Krohg selv, mens han ennå holdt på med maleriet. I *Kunstnere* beskriver han hvordan Nils Hansteen, som han hadde tilkalt for å få råd med hensyn til en «Bølge paa Leif Eriksons billedet», forteller – mens han hjelper til – om sin interesse for Leiv Eiriksson og de «gamle Suggene i Snorre Sturlason». Det var morsomt å lese om dem, men de var i grunn noen «store Pøbler», mente Hansteen, og fortsatte: «Og saan som de behandlet disse stakkars Skrællingerne [...] Jo mindre vi Nordmænd snakker om hele den Affæren, des bedre» (Krohgs 1892:47–48).

Det ferdige maleriet fikk en positiv mottakelse da det ble vist i Norge. Morgenbladet skrev i januar 1893 at Krohg har klart å legge inn en «umiddelbar Storhed» i den tilsynelatende hverdagslige situasjonen, som gjør det realistiske bilde «skikket til at bære de monumentale Fordringer, som skulle stilles til det» (Christian Krohgs Leif Erikson, Morgenbladet 21.1.1893). I Chicago var imidlertid tonen en helt annen. Bildet var monumentalt i størrelse med sine 3,13 × 4,7 meter, og fikk publikum til å stoppe opp der det hang i den ene av to salonger, som en del av den norske

14. Øystein Sjøstad jobber for tiden med et bokprosjekt om maleriet og dets historie, og utgir i høst essayet A Cultural Biography of Christian Krohg's *Leiv Eiriksson's Discovering/Arrival in America* (1893), i Monica Grini og Christa Wirth (red.), *(Post)Colonial Norway* (Scandinavian University Press).

15. Dagens skrivemåte av tittelen er *Leiv Eiriksson oppdager Amerika*.

16. Mulligan henviser her til Andrew Wawn. 2000. *The Vikings and the Victorians: Inventing the Old North in Nineteenth-Century Britain*. Cambridge: D.S. Brewer (s. 325).

17. Premien var på 8000 kroner.

Christian Krohgs maleri Leiv Eiriksson oppdager Amerika ble en skuffelse for norskamerikanerne under verdensutstillingen i Chicago i 1893 (Foto: Nasjonalmuseet/Børre Høstland, Annar Bjørgli).

kunstutstillingen. I alt var 60 kunstnere representert med 143 arbeider. Men innholdet i Krohgs naturalistiske motiv svarte overhodet ikke til forventningene til 'the great memorial picture' (Chr. Krohgs 'Leif Erikson og Amerikanerne', Morgenbladet, 29.10.1893).

Det tok tid før reaksjonene kom, men da brøt det også ut en liten storm. I de norskamerikanske avisene i Chicago ble bildet kalt et «Makverk» som burde sendes tilbake eller males om, og mange erklærte seg «bittert skuffede i vore Forventninger» (Chr. Krohgs 'Leif Erikson', Aftenposten, 17.10.1893, som siterte fra avisa Norden). Med muligheten til virkelig å nå ut med det norskamerikanske nasjonale budskapet gjennom den propagandaplattformen verdensutstillingen representerte, til å «hamre ind i Folks Bevidsthed den Kjendsgjerning, at det var Leif Erikson, han og ingen anden, som havde opdaget Amerika»

(Aftenposten, nr. 582, 17.10.1893), var det Krohg bød på nødt til å skuffe stort. En ting var den skissemessige, naturalistiske malestilen (Sjåstad 2023) i stedet for en romantisk historisk stil. Men bildet viste slett ikke den ærefulle historien om Leiv Eiriksson som den første oppdager av Amerika på det storslagne og monumentale viset norskamerikanerne hadde ønsket seg, og som de hadde skrevet frem i sin eget historiske narrativ. Brenna skriver: «Akkurat hva som var feil i bildet er likevel ikke så lett å få grep om. Det ser ut til at de ønsket seg et klassisk europeisk historiemaleri og fikk en realistisk norsk fisker» (2002:421). Krohg hadde da også brukt elementer fra tidligere los-bilder han hadde malt, og hovedfiguren lignet svært på modellen, Emil Frøen, som mange hadde sett i Chicago, noe som også førte til reaksjoner.

I tillegg til den naturalistiske stilen, som det ble påpekt ikke egnet seg til historiema-

leri, skiller Krohgs maleri seg fra samtidige avbildninger av vikinger, og også fra statuen av Leiv Eiriksson i Boston. Her er det ingen hjelmer, langt mindre horn, Leiv Eiriksson bærer kun en mørk hette eller lue, draktene er enkle, det er knapt nok våpen, kun en enkelt kniv i sliren til hovedpersonen og en øks liggende på dørken. Det vises også lite av skipet, og ingen drageornamentikk, bare antydning av skjoldene langs rekka.

Bildet manglet, som den mer romantisk orienterte maleren Hans Dahl senere fremholdt, den «nødvendige festlighet» (1929: 15). Kontrasten til Dahls eget maleri er slående. Våren 1892 hadde Dahl et innlegg i norske aviser, sendt fra Berlin, mot kunstnerens protest, og mente at komiteen burde bestå *både* av kunstnere og representanter for publikum. (Chicagokonkurransen, Morgenbladet, 25. mai 1892). Dette poenget gjentar han, i et protestskriv utgitt i 1929, der kritikken mot «Christiania-koteriet» som tiltvang seg jurybedømmelsen og utvalgte et bilde av en av sine egne, ble opprettholdt. Her viser han også til Lorentz Dietrichson som meningsfelle i ønsket om at kunsten skulle nå ut og var noe som vedkom hele nasjonen (1929:5). Dietrichson selv skriver i sine erindringer at han mener Krohg har malt en «Lods og en «Lodsgut», men «aldeles ikke» Leiv Eiriksson (Dietrichson 1917: 223).

Dahl hadde trolig også sendt inn en skisse til konkurransen, et mer tradisjonelt nyromantisk utkast der Leiv Eiriksson har gått i land – hjelmer, røde kapper, skjold og våpen i hånd er på plass. I sin bok om historiemaleriet skriver Ljøgodt at Dahls utkast «antagelig ikke» ble funnet verdig til å delta i konkurransen (2011:165; se også Storheim 2025). Dahl kan også ha trukket sitt bidrag.¹⁸ Dahl var i alle fall ikke med blant

de utvalgte ni konkurranseutkastene som ble vist i en egen avdeling på Høstutstillingen i 1892, av kunstnere som Theodor Kittelsen, Otto Sinding, Hans Heyerdahl, Nils Bergslien og Sven Jørgensen i tillegg til Krogh (Ljøgodt 2011).

I 1929 kommenterer Dahl, basert på egne erfaringer, at den bildende kunst har stor evne til å forene og binde sammen nordmenn ute og hjemme (1929:15).

Interessant nok er det tilsynelatende Dahls fortolkning av Leiv Eiriksson som norskamerikanerne trykker til sitt bryst – uavhengig av de samtidige sterkt kritiske kunstfaglige vurderingene av Dahls produksjon. Det er uklart når maleriet ble ferdigstilt, men både i 1928, 1929 og igjen i 1935 er det Dahls «Famous Painting» som brukes i stort format, reproduisert på førstesiden av Nordisk Tidende – i 1935 i spesialnummeret Leiv Eiriksson Review. Det ble utgitt på Leiv Eiriksson Day, 9. oktober, det året kampen for en nasjonal markering hadde vunnet frem og president Franklin D. Roosevelt proklamerte dagen som en felles amerikansk feiring, riktignok kun som et engangsvedtak. Datoen 9. oktober ble valgt som en gest til norskamerikanerne, det var ankomstdagen i New York for sluppen Restauration i 1825. I 1935 kunne Nordisk Tidende endelig utbasunere: «Leiv the Lucky lands in Amerika». Temanummeret ble trykket opp i nytt opplag året etter, i «propagandaøiemed», begrunnet i for lite kunnskap om temaet: «Men paa langt nær er historien om Leiv Eirikssons opdagelse av Amerika kjent som den burde være det, hverken blant norskamerikanere eller amerikanere». Oppfordringen ble derfor: «Gjør Amerikas Norrøne Opdagelse kjent i de videste Kretser» (Nordisk Tidende, 19.3. 1936). Først i 1964 ble Leif Erikson Day en

18. Her gjenstår det forskning om Dahls medvirkning i konkurransen.

Hans Dahls maleri Leiv Eiriksson oppdager Amerika var ikke med i konkurransen i 1893, men ble populært blant norskamerikanerne. Det er ukjent når bildet ble ferdigstilt (Kilde: Wikimedia Commons).

årlig nasjonal foreteelse 9. oktober, som en formell anerkjennelse av Amerikas norrøne oppdager, om enn fortsatt gjennom enkeltproklamasjoner fra presidenten.

I Norge ble det tatt initiativ til feiring av dagen på slutten av 1920-tallet av Nordmands-Forbundet, tilpasset den norske konteksten: Leif Erikson Day ble Utflytterfolkets dag, med vekt mer på 1800-tallet enn middelalderen. Det var årlige markeringer til ut på 1960–70-tallet, med klar nedgang i interessen etter 1950-tallet, etter presseoppslagene å dømme.¹⁹ Da var interessen tilsynelatende større for Krohgs maleri.

Leiv Eiriksson oppdages i Norge

Krohgs bilde vant i begrenset grad et pub-

likum i det norske Amerika fordi det ikke egnet seg til å fremme Leiv Eiriksson-saken der. Etter et forsøk på å gi bildet til museer i Chicago ikke førte frem, endte komiteen med å sende bildet tilbake, til Nasjonalgalleriet, i 1900 (Daae, Leif Erikson. Husvild, Aftenposten 15.2.1900). I Norge ble imidlertid Krohgs maleri i større grad en suksess med tanke på spredningen til større deler av befolkningen – gjennom skolebøkene.

Bjørge har undersøkt ulike utgivelser, som lærebøker, lesebøker, historiske samleverk, samt historiske fortellinger og utvalgte tidsskrifter, og konkluderer med at «vinlandsferdene generelt og Leiv Eiriksson spesielt *ikke* har hatt en instrumentell verdi i nasjonsbygginga før ca. 1890» (2001:109). Dette forandret seg kraftig fra rundt 1890.

19. Søk i Nasjonalbibliotekets digitaliserte aviser: nb.no/search?mediatype=aviser.

Undersøkelser i den nå omfattende mengden digitalisert materiale på Nasjonalbibliotekets bekrefter disse funnene. Oppmerksomheten før 1890 er klart begrenset. Antall treff stiger markant fra og med 1893.²⁰ Den norsk-amerikanske interessen er det som setter Leiv Eiriksson på dagsorden, så å si, også i Norge. Etter dette ble Leiv Eiriksson, i Norge og med utgangspunkt ikke minst i Krohgs maleri, en «idealisert helt i den nasjonale forteljinga», skriver Bjørge (2001:110), og fortsetter: Rundt 1900 hadde Leiv Eiriksson «vunne seg rom i Norge som sjølv grunnsymbolet for det norske Amerika og for norsk utvandring til Amerika» (2001:111). Med Krohgs maleri, som ble reproduisert som svart-hvitt illustrasjon i mange skolebøker, fikk Leiv Eiriksson et ansikt. «Ytterst få – kanskje ingen – historiske portrett i norsk kunsthistorie har hatt ein så umiddelbar og varig identitetsskapande effekt. For generasjoner av nordmenn er mannen ved rorkulten Leiv Eiriksson», fremholder Bjørge (2001:110). Billedsøk på nb.no bekrefter også at Krohgs bilde ble brukt i lærebøker i historie i alle fall fra 1899, men koblet til den eldre historien, ikke til utvandringen på 1800-tallet. I det første eksempelet, fra 1899, er det imidlertid brukt som forsidebilde på O. Chr. Dahls *Historisk lærebog for folkeskolen*, og erstattet selve Eidsvollsbygningen, som var motivet på 1894-opplaget.²¹ I hvert fall fra 1910 av finnes bildet i omtalen av den eldste historien i flere lærebøker som utkom i stadig nye opplag.²²

Mange skoler skaffet seg også en reproduksjon i glass og ramme, skriver Bjørge.

Det kan ha blitt hengt opp sammen med det fremste nasjonalsymbolet som også sirkulerte vidt i glass og ramme fra midten av 1800-tallet av: 1814-grunnloven (Hemstad 2023). Grunnloven ble kjernesymbolet på det gjenfødte Norge. Leiv Eiriksson kunne symbolisere *både* den historiske gullalderen i vikingtidens og middelalderens Norge, og en av de største fellesopplevelsene i Norge på sent 1800- og tidlig 1900-tall: Utvandringen og utferdstrangen vestover (Skard 1976).

Selve maleriet levde en mer ustabil tilværelse, dels deponert ved Norsk Sjøfartsmuseum, dels på Nasjonalgalleriet. Det ble utlånt til Verdensutstillingen i Rio de Janeiro, 1922–23. I 1936, året etter den nasjonale markeringen av Leif Erikson Day, ble bildet gitt *tilbake* til USA, nå som en kopi utført av Per Krohg, kunstnerens sønn. Det ble gitt som gave fra «Venner av Amerika i Norge», med Alf Bjercke i spissen, til Kongressen, for å henge i Senatets galleri på Capitol i Washington sammen med andre historiske malerier av sentrale begivenheter.

En fornyet interesse for bildet i Norge, og da som nasjonalt-glorifiserende motiv, viste seg under Andre verdenskrig. Nasjonal Samling brukte maleriet som hovedmotiv i Førersalen i sin utstilling på Nasjonalgalleriet fra 1942. Bilde fra utstillingen ble gjengitt over en dobbeltside i Nordmands-Forbundets nazifiserte, norsk-utgitte tidsskrift året etter (*Nordmands-Forbundet* 1943).²³

20. Søk i nb.no med frasen «leif erikson» OR «leif eriksson» OR «leiv erikson» OR «leiv eiriksson» i bøker, aviser og tidsskrifter.

21. Utgaven i 1894 var ved J.A. Bonnevie og A. Ræder.

22. Det er søkt både i billedappen <https://dh.nb.no/run/korpus/>, og med vanlig ordsøk i Nettbiblioteket, nb.no/search. Eksempler på lærebøker er Jonas Vellesen, *Norigs saga for skule og heim*, Bergen: Beyer, utgivelser mellom 1910–45 og Pål Kleppen, *Norges historie for folkeskolen*, Oslo: Gyldendal, utgivelser mellom 1927–39. Det finnes også eksempler på bruk av Hans Dahls versjon, som i Tormod Knutson, *Vårt folks historie*. Oslo: Nasjonalforlaget, 1950.

23. Tidsskriftet ble også utgitt i en parallell 'eksil'-versjon i Amerika under krigen.

I 2005, da bildet var tilbake på Nasjonalgalleriet etter mange år på Sjøfartsmuseet, ble det igjen forvist, eller kansellert om man vil, denne gang av museets, for øvrig også svenske, direktør Sune Nordgren (men uten tilsvarende storm, dette var også før sosiale medier gjorde sitt inntog), etter den store nymonteringen av den faste utstillingen i det som nå het Nasjonalmuseet. Ljøgodt minner om Nordgrens begrunnelse: «Det er et frykkelig bilde» (2011:11).

Avslutning: Kolonisering, hvithet og Leiv Eiriksson

Vikingarven knyttet til Leiv Eiriksson som den første hvite mann som oppdaget Amerika ble et spill for de «moderne vikinger», 1800-tallets norske og skandinaviske immigranter, egnet til å heve gruppens betydning overfor de andre immigrantgruppene (Olson 2013:70–71), og en posisjonering i et amerikansk sosialt og politisk klima preget av en hierarkisk rasetenkning (Jackson 2019). Det var et kraftfullt identitetsnarrativ som gjorde gruppen til medgrunnleggere av en nasjon de hadde gjort til sin (Mulligan 2029:105). Minnekulturen om vikingenes oppdagelse av Vinland, 500 år før Columbus, bidro til å fremme ikke bare norskamerikanske interesser, men – til tross for en viss rivalisering om eiendomsretten til historien – alle skandinaviske immigranter. De kunne vise til vikingene som «skandinaver» og gjennom Leiv Eiriksson påberope seg en andel i «Opdagerens Ret» av Amerika, slik det het i forordet til en svensk historiebok (om Gustav II Adolf) utgitt i USA i 1909 (Jensen 1909:9). Ved innstramningen av innvandringen til USA gjennom Johnson-Reed Immigration Act i 1924, med full implementering av de nye nasjonale opprinnelsesprinsippene i 1929, oppdaget skandinaverne likevel at de slett ikke var på linje med «old stock» anglo-saksere, men

bare var nok en hvit immigrantgruppe som skulle begrenses mht. antall som slapp inn i landet (Brøndal 2014:29).

Kulturelt har skandinaviskamerikanernes interesse og kampanje for Leiv Eiriksson-saken trolig bidratt til en mytologi og vedvarende viking-fascinasjon i Amerika, ikke minst i Midtvesten, der de fleste norskamerikanske etterkommerne bor. Den norskamerikanske, amerikanske og europeiske interessen for vikingtiden kan også ha styrket den nasjonale retorikken i Norge og Skandinavia knyttet til en boreal mediealisme rundt århundreskiftet, med vekt på vikingkultur, rase og ikke minst nasjonal storhet (Aavitsland 2006). Leiv Eiriksson var likevel mindre egnet som nasjonal heltefigur i Norge (og Skandinavia), selv om den norskamerikanske interessen, og da særlig knyttet til verdensutstillingen, vikingskipferden og ikke minst Krohgs maleri, ga Leiv Eiriksson et «ansikt» i Norge og en betydelig større plass i offentligheten. Målt mot betydningen av nasjonale helteskikkelser som Harald Hårfagre og Olav den hellige, så sentrale i den norske opprinnelsesmytologien, ble – og forblir – Leiv Eiriksson likevel av underordnet rang.

Christian Krohgs maleri *Leiv Eiriksson oppdager Amerika* inngår i en etnisk-hierarkisk, raseideologisk, maskulin skandinaviskamerikansk kontekst, der landutvidelser og erobringer ble idealisert. Bildet var imidlertid, kan man si, nettopp derfor *ikke* en suksess, men en skuffelse for norskamerikanerne som hadde bestilt og betalt for verket. Fremstillingen av vikingen som oppdaget Amerika var, i Krohgs kunstneriske utforming, ikke heroisk, ikonisk og kraftfull nok, til tross for sitt store format. Det reflekterte ikke de politisk-kulturelle visjonene på vegne av det norske Amerika. Det tjente rett og slett ikke den store fortellingen om den første, hvite europeeren, den frihetsels-

kende, dristige «Nordboeren» som satte sin fot på det nye kontinentet. Men maleriet og Leiv Eiriksson-mytologiens ferd frem og tilbake over Atlanteren belyser de transatlantiske forbindelsenes sammensatte, sammenvevde og ambivalente karakter, en historie, en historisk narrativ – og en form for boreal medievalisme – som ikke er ferdig skrevet eller utforsket.

Den transatlantiske boreale medievalismen var en middelalderbruk som inngikk i en spesifikk norskamerikansk og skandinavisk kontekst der rase og politikk ble sett i sammenheng og der narrativet om Leiv Eiriksson som den første hvite oppdager av Amerika tjente samtidspolitiske interesser for immigrantgruppen. Den norske boreale medievalismen var en annen og ble formet av en annen kontekst, der nasjonen, konstitusjonen og selvstendigheten sto i sentrum (Aavitsland 2006:43), og der emigrasjonen var en av de store samtid utfordringene, men også en viktig felleserfaring. Vikingtiden var en felles mulig referanseramme og et repertoar som kunne aktiveres og som materialiserte seg i Leiv Eiriksson-narrativet, også på tvers av havet og for det som ble kalt «et større Norge».

Kilder og litteratur

- Andersen, Magnus 1895. *Vikingefærdene. En illustreret beskrivelse af «Vikings» reise i 1893*. Kristiania: Eget forlag.
- Anderson, Rasmus B. 1878. *Amerika ikke opdaget af Columbus. En historisk skildring af Normændenes Opdagelse af Amerika i det 10de Aarhundrede*. Chicago: «Skandinaviens» Bogtrykkeri.
- Anderson, Rasmus B. 1915. *Life story of Rasmus B. Anderson*. Madison, Wis.
- Anderson, Rasmus B. 1925. The Centennial of Norwegian Immigration. I *Norse-American Centennial 1825–1925*. Minneapolis, Minn.

- Anderson, Rasmus B. 1929. *Leif Erikson Day October 9th*. Madison, Wis.
- Andersson, Axel og Scott Magelsen 2017. Performing a Viking history of America. The 1893 voyage and display of a Viking longship at the Columbus Quadricentennial. *Theatre Journal*, vol. 69 (2), s. 175–95.
- Archer, James R. 1995. Vikingferden i 1893. *Arr*, vol. 3–4, s. 20–25.
- Barnes, Geraldine 2001. *Viking America. The First Millennium*. Cambridge: D.S. Brewer.
- Barton, H. Arnold 2002. Swedish Americans and the Viking Discovery of America. I Todd W. Nichol (red.). *Interpreting the Promise of America. Essays in Honor of Odd Sverre Lovoll*. Northfield, Minnesota: Norwegian-American Historical Association.
- Bjørge, Narve 2001. Leiv Eiriksson – ‘fremstillet for det norske folk’. I Hagland og Supphellen 2001, s. 107–118.
- Blanc, Dag 2016. The Transnational Viking. The Role of the Viking in Sweden, the United States, and Swedish America. *Journal of Transnational American Studies* vol 7 (1).
- Borud, Heidi. 2025. «Fikk trusler etter woke-forsvar». *Aftenposten* 7. april 2025.
- Brenna, Brita 2002. *Verden som ting og forestilling. Verdensutstillinger og den norske deltakelsen 1851–1900*. Acta Humaniora, vol. 86 (131). Dr.avh. Universitetet i Oslo.
- Brøndal, Jørn 2014. ‘The Fairest among the So-Called White Races’. Portrayals of Scandinavian Americans in the Filio-pietistic and Nativist Literature of the Late Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *Journal of American Ethnic History* vol. 33 (3), s 5–36.
- Dahl, Hans 1929. *Malerne og Publikum*.

- Balestrand: A/S «Søgningen» Trykkeri.
- Dahl, O. Chr. 1899. *Historisk lærebog for folkeskolen*. Kristiania: J.W. Cappelens Forlag.
- Dietrichson, Lorentz 1917. *Svundne tider*, bd. 4, *Mellom to tidsaldre*. Christiania: J.W. Cappelens Forlag.
- Enander, Johan Alfred 1874. *Förenta Staternas Historia*, bd. 1. Chicago: Enander & Bohmans Förlag.
- Enander, Johan Alfred 1893. *Nordmännen i Amerika eller Amerika upptäckt. Historisk afhandling med anledning af Columbi-festerna i Chicago 1892–1893*. Rock Island, Ill.: Lutheran Augustana Book Concern.
- Fleming, Robin 1995. Picturesque History and the Medieval in Nineteenth-Century America. *American Historical Review*, vol. 100 (Okt.), s. 1061–1094.
- Fremmedordbog. Oversættelse og Forklaring af ca. 10,000 av de i Blade og Bøger almindeligt forekommende Fremmedord* 1894. Decorah, Iowa, Decorah-Postens Damptrykkeri.
- Godson, Lisa 2024. Self-determination and usable pasts, 1922 and 2022. I *Art and Self-Determination: A Reader*, Dublin: Irish Museum of Modern Art.
- Guttormsen, Torggrim Sneve 2018. Valuing Immigrant Memories as Common Heritage. The Leif Erikson Monument in Boston. *History and Memory*, vol. 30 (2), s. 79–115.
- Hansen, Karen V. 2013. *Encounter on the Great Plains. Scandinavian Settlers and the Dispossession of Dakota Indians, 1890–1930*. Oxford: Oxford University Press.
- Hagland, Jan Ragnar og Steinar Supphellen (red.) 2001. *Leiv Eriksson, Helge Ingstad og Vinland. Kjelder og tradisjonar*. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, Skrifter 1. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Halink, Simon 2020. The good sense to lose America. Vinland as remembered by Icelanders. I Machan og Helgason 2020, s. 160–178.
- Harzig, Christiane 2006. Gender, Transatlantic Space, and the Presence of German-Speaking People in North America. I Thomas Adam og Ruth Gross (red.). *Traveling between Worlds. German-American Encounters*. College Station: Texas A&M University Press, 146–182.
- Hjorthén, Adam 2021. Transatlantic Monuments. On Memories and Ethics of Settler Histories. *American Studies in Scandinavia*, vol. 53 (1), s. 95–120.
- Hemstad, Ruth 2024. Emigrant Colonialism and Transnational Communities. Scandinavian Cultural Diplomacy through Nationals Abroad. I Marie Cronqvist, Fredrik M. Norén og Emil Stjernholm (red.). *Media Tactics in the Long Twentieth Century*. London, Routledge, s. 19–36.
- Hemstad, Ruth 2023. An Inspiring Model from the Periphery. The Transnational Circulation of the Norwegian 1814 Constitution. I Ruth Hemstad, Ellen Krefting, Janicke S. Kaasa & Aina Nøding (red.). *Literary Citizenship in Scandinavia in the Long Eighteenth Century*. Suffolk: Boydell & Brewer, s. 201–219.
- Hemstad, Ruth 2026. «Historical narratives as political arguments. Leif Erikson as usable past in transatlantic perspective». I Ruth Hemstad og Terje Rasmussen, red. *Nordic Transatlantic Crossings. Emigration, interaction and Democracy, 1825–1945*. London: Routledge.
- Högvik, Stina 2023. «Derfor sa jeg 'kolonialistisk'». Aftenposten 13. mars 2023.
- Jackson, Erika K. 2019. *Scandinavians in Chicago. The Origins of White Privilege in Modern America*. Urbana: University of Illinois Press.

- Jensen, E. 1909. Forord. I Anders Fryxell. *Gustav Adolf og Trediveaarskrigen*. Minneapolis, Minn.: K.C. Holter Publishing Co.
- Krohg, Christian 1892. *Kunstnere. Tegninger med text*. 2. serie. Kristiania: H. Abels Kunstforlag.
- Ljøgodt, Knut 2011. *Historien fremstilt i bilder*. Oslo: Pax.
- Lovoll, Odd S. 2001. Leiv Eriksson som symbol i det norske Amerika. I Hagland og Supphellen 2001, s. 119–33.
- Machan, Tim William og Jón Karl Helgason (red.) 2020. *From Iceland to the Americas. Vinland and historical imagination*. Manchester: Manchester University Press.
- Mancini, Joanna M 2002. Discovering Viking America. *Critical Inquiry* 28, no. 4, s. 868–907.
- Mulligan, Amy C. Migration of a North Atlantic seascape. Leif Eiriksson, the 1893 World's Fair, and the Great Lakes landnám. I Machan og Helgason 2020, s. 101–121.
- Nelson, Knute 1915. Norske vikinger i det 19de aarhundrede. *Samtiden*, s. 68–72.
- Nordmands-Forbundet. 1943.
- Norman, Hans og Harald Runblom 1987. *Transatlantic connections: Nordic migration to the New World after 1800*. Oslo, Norwegian University Press.
- Olson, Daron W. 2013. *Vikings Across the Atlantic: Emigration and the Building of a Greater Norway, 1860–1945*. Minneapolis, Minnesota: Minnesota University Press.
- Olson, Julius E. 1906. Leif Erikson og Amerikas Opdagelse. Madison, Wisc. (Særtrykk av Minneapolis Tidende, 16. november 1906).
- Rafn, Carl Christian 1837. *Antiquitates Americanae sive Scriptores septentrionales rerum ante-columbianarum in America [...]. Samling af de i Nordens Oldskrifter indholdte Efterretninger om de gamle Nordboers Opdagelsesreiser til America fra det 10de til det 14de Aarhundrede*. Hafniae.
- Samfundet: Illustreret Maanedsskrift for skandinavisk litteratur, familie- og foreningsliv 1889.
- Sandvik, Hilde (red). 2025. *Demokratiet i Amerika – skrekkeksempel eller ideal? Norske oppfatninger av USA gjennom 200 år*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Sjåstad, Øystein 2023. Leiv lever: Den blå-øyde og blonde Columbus. *Morgenbladet* 24. februar 2023.
- Skard, Sigmund 1976. *USA i norsk historie 1000–1776–1976*. Oslo: Det norske samlaget.
- Stahl, Pierre-Brice. 2023. Boreal Medievalism: The Imaginary of the Viking Age. *Scandinavica* vol. 62 (2), s. 1–19. doi: 10.54432/scand/IKBM2514.
- Stenholt, L.A. 1893. *Normændenes Opdagelse af Amerika. Historiske Skildringer*. Minneapolis: Waldm. Kriedt Publishing Co's Forlag.
- Storheim, Frode Skag 2025. *Hans Dahl: Livsgledens maler*. Leikanger: Skald.
- Sverdljuk, Jana et al. (red.) 2021. *Nordic Whiteness and Migration to the USA. A Historical Exploration of Identity*. London: Routledge.
- Torgersen, Eivind 2024. Christian Krohgs kunstverk ble aldri sett på som særlig viktig. Helt til noen ville fjerne det. *Forskning.no*. URL:<https://www.forskning.no/historie-kunst-og-litteratur-kunsthistorie/christian-krohgs-kunstverk-ble-aldri-sett-pa-som-saerlig-viktig-helt-til-noen-ville-fjerne-det/2366938> [Nedlastet 25.5.2024]
- «Viking ship» [1893].
- Øverland, Orm 2000. *Immigrant Minds, American Identities. Making the United States Home, 1870–1930*. Urbana and

Chicago: University of Illinois Press.
Aavitsland, Kristin Bliksrud. 2006. Middel-
alder og norsk identitet. Litterære og
visuelle eksempler på norsk medieval-
isme. *Konsthistorisk tidskrift*, vol. 75 (1),
s. 38–49.

Avisdatabaser og andre nettsider

Leif Erikson International Foundation, leif-
erikson.org

Leif Eriksson Monuments Pages, leif-
eriksson.vanderkrogt.net

Nasjonalbiblioteket, norske (og norsk-ame-

rikanske) aviser og bøker: URL:
www.nb.no/

Nasjonalbiblioteket: *Litteratur om norsk-amerikanske emner*. nb.no/bibliografi/noram/search

Nasjonalbiblioteket, Lokalhistoriewiki:
Bibliografi: Norske migranter og ame-
rikansk urbefolkning, https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Bibliografi:Norske_migranter_og_amerikansk_urbefolkning

Svenska tidningar:

URL: <https://tidningar.kb.se/>